

Spletni viri

Trideseta obletnica uvedbe mature v samostojni državi. Državni izpitni center, 15. 4. 2025: <https://www.ric.si/splosna-matura/splosne-informacije/> in <https://www.ric.si/poklicna-matura/splosne-informacije/>.

30 let mature, oddaja Dobro jutro, RTV SLO1, 16. 4. 2025: Marjetka Balkovec Debevec (intervjuvanec), Monika Močnik (oseba, ki intervjuja), 16. 4. 2025, 7:19: <https://www.rtvsl.si/rtv365/arhiv/175124955?s=tv> (3.15–8.24).

Vsebina razstave *Matura kot čarobna palica*, zloženska razstave in arhivski videoposnetki, dostopno na spletni strani Slovenskega šolskega muzeja: <https://solskimuzej.si/matura-kot-carobna-palica/>.

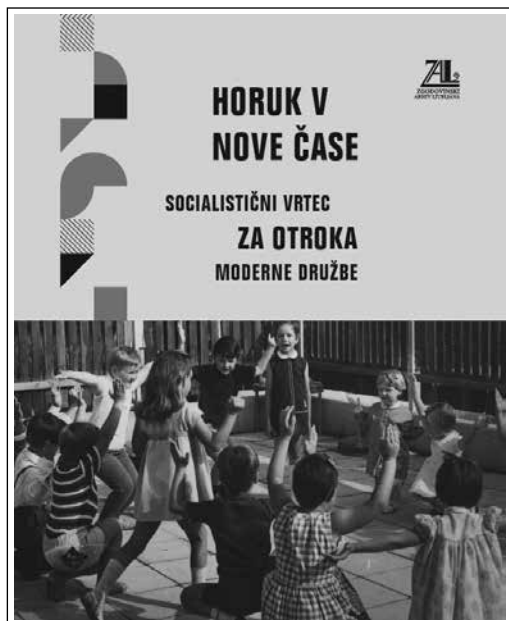
Mag. Hana Habjan: HORUK V NOVE ČASE – SOCIALISTIČNI VRTEC ZA OTROKA MODERNE DRUŽBE

Publikacija in razstava Zgodovinskega arhiva Ljubljana (3. 12. 2024–31. 5. 2025); Zgodovinski arhiv Ljubljana, 2025, 159 str.

Se sprehodite kdaj mimo igral, na katerih ste se igrali v vrtcu? Se spomnite svoje prve igrače ali vzgojiteljice oz. »tršice« iz vrtca? Ali veste, od kod izvira izraz »vrtec«? Publikacija in spremljajoča razstava z naslovom *Horuk v nove čase – socialistični vrtec za otroke moderne dobe* avtorice mag. Hane Habjan iz Zgodovinskega arhiva Ljubljana nas popeljeta v brezskrbni čas zgodnjega otroštva. Skozi arhivsko gradivo spoznamo ustanavljanje vrtcev, urejanje ustreznih prostorov, prehrano, organiziranost vrtcev in najpomembnejši del – igro.

Mag. Hana Habjan predstavitev teme začne z orisom nastajanja vrtcev. Slednji imajo zametke v dnevnikih zavetiščih za predšolske otroke in otroke revnejših staršev, ki so se ustanovljala po drugi svetovni vojni. Leta 1946 so omenjena zavetišča začeli nadomeščati z domovi igre in dela, ki so bili namenjeni otrokom zaposlenih staršev. V primeru, da je podjetje zaposlovalo vsaj 200 žensk, je moralo pri projektiranju upoštevati tudi gradnjo jasli in domov igre in dela. Statistike povedo, da je bilo leta 1959 v ljubljanskem okraju že 41 vrtcev. Vrtci so leta 1961 dobili naziv vzgojno-varstveni zavodi (VVZ), ustanovitelske pravice pa so prevzele stanovanjske in krajevne skupnosti. Program za otroke je temeljil na igri – tako organizirani kot prosti, končni cilj pa je bil otrokom privzgojiti delovne navade. Pedagoška vzgoja je sledila dvema teorijama: razvoj otroka je odvisen od njegove interakcije z okoljem, hkrati pa je odvisen tudi od podedovanih lastnosti.

Morda se nam zasnova vrtcev zdi na prvi pogled samoumevna, vendar ni tako. Leta 1963 je bil zgrajen Vrtec Prule, ki velja za pilotni projekt. Zasnovala ga je arhitektka Rotija (Tija) Badjura v sodelovanju s pedagoginjo in ravnateljico vrtca Deso Mušič. Pri nadaljnji gradnji vrtcev je stopnice zamenjala s klančino, s steklenimi površinami v prostor prinesla veliko naravne svetlobe, ozke hodnike zamenjala s širokimi, povezovalnimi prostori, poudarjala je uporabo naravnih materialov, zemeljskih tonov, naravno osvetlitev. Rotija Badjura je sodelovala tudi pri prvih

tipskih projektih vrtcev, ki jih je Urbanistični zavod Slovenije izdal leta 1967. Notranje pohištvo vrtcev so sprva oblikovali arhitekti, kasneje pa se je vedno bolj uveljavljala tip-ska oprema. Danes gradnja vrtcev sledi določenim standardom, vse večji poudarek pa je na energetski učinkovitosti in sodobnem dizajnu, ki lahko precej odstopa od prvotnih arhitekturnih zasnov.

Velik poudarek je bil pri delovanju vrtcev namenjen zdravju in higieni, pomemben del pa je predstavljala tudi t. i. upravno-servisna služba, ki je zajemala kuhinjo, čiščenje, hišnika ipd. Zaradi lažjega čiščenja so bili vrtci opremljeni z neoblaženim pohištvom, torej s pohištvom iz materialov, ki jih je

bilo možno čistiti z vodo. Prehrana je vsebovala beljakovine, kalcij in vitamine, nujne za zdravje otrok.

Brez ustreznega kadra pa pedagoško delo ne more biti kakovostno izvedeno. Izobraževanje pedagoških delavk se je začelo že leta 1949, ko je bila v Ljubljani ustanovljena štiriletna srednja strokovna vzgojiteljska šola, ki se je sedem let kasneje preoblikovala v petletno šolo. V vrtcih je bil zaradi pomanjkanja kadra zaposlen tudi nestrokovni kader.

In še k najprijetnejšemu delu otroškega vsakdana – igri. Kmalu po vojni je postalo pomembno zavedanje, da morajo biti igrače preproste, didaktične in kakovostne. Med oblikovalci otroških igrač in oblikovalci notranje opreme najdemo tudi znana imena, kot sta Oskar Kogoj in Niko Kralj. Poleg igrač sta bili pomembni tudi ustvarjalnost in gibanje.

Avtorica publikacijo zaključí s predstavitvijo zgodovinskega razvoja ljubljanskih vrtcev.

Osrednja točka publikacije in razstave so seveda otroci. Avtorica in oblikovalka sta v oboje uspešno vdahnili tudi veliko mero igrivosti. Uporabili sta živahne barve in like, kot pritiče navihanim in razigranim otrokom v vrtcih. Fotografija nasmejane deklice in simpatičnega fantiča v uvodu publikacije bralca takoj navda s prijetnimi občutki in željo po dodatni, zanimivi vsebini. Predstavljeno temo je težko spremljati zgolj skozi dejstva – zagotovo prebudi, če ne drugega, vsaj nekaj nostalgije po prijetnih, brezskrbnih otroških časih. Vsekakor pa daje misliti, koliko sodobni trendi v arhitekturi, pedagogiki, izdelavi igrač ipd., dejansko še sledijo nekoč dobro postavljenim temeljem.

Martina Arhar Fekonja